

СЛАВОЉУБ МАРКОВИЋ

СТРАТЕГИЈЕ

Никада нисам претпостављао да ћу свој живот да вежем за једну мансарду коју је моја мајка купила у Земуну знајући да ће њено дете бити особен човек који је различите склоности од других испољио још у детињству и да је она зато одлучила да купи један мали стан – како је говорила – док се то може, да га издаје све док њено дете не одрасте, не почне да се усамљује; премда се прелазак на мансарду догодио на другој години студија, моје осамостаљивање долази много касније, када више нисам одлазио код мајке на ручак, слушао њене жалбе на братовљев неуспех у школи, већ отпочињао свој живот.

Уобичавао сам да се свакодневно, у свако годишње доба, чак и када ми време није било наклоњено, када је дувао јак ветар, пљуштала киша или вејало, када није било ниједног шетача (осим понеког пса који је у журби бежао ка граду, а чамци и сплавови би се њихали на таласима), крећем обалом Дунава. Полазио бих од кафана које су носиле имена риба; Шаран, Штука или називе годишњих доба, и кретао се низводно, шеталиштем. Тога дана је скоро на свим клупама, поред обале, седело по неколико старијих шетача и ћутало, погледа упртих пред своје ноге или у далеку другу обалу на којој не верујем да су видели шаш и удаљене викендице, чинило ми се да до сада нису устајали, једино ме чудило што не изговарају речи јер сам ту особину увек везивао за старије људе; необавезно причање поред реке, у шетњи, или на градским клупама када познаника или случајног шетача питају ко зна о чему. Да бих избегао сусрете са безначајним људима које сам познавао, повремено бих застајао, пиљио у даљину, приближавао се обали или бих за тренутак седао и богзна шта мислио, док се познаник не би удаљио, а онда бих поново кренуо обалом мрзећи прелепе дане,

када се шеталиште напуни људима, који се тек ретко, само у угодним данима, појављују да би ми загорчали шетњу; посебно би ме нервирали бициклисти, од којих би човек морао да се пази јер могу да налете на тебе, у журби да укоче, занесу се и ударе вас, али у борби са њима био сам беспомоћан. Понекад бих свратио на неки од сплавова који су се од горњих делова Дунава спуштали ка Калемегданској тврђави, поручио чај или кафу, седао поред прозора да бих гледао воду која је текла поред седишта. Док сам седео на једном таквом сплаву, у тишини, прошао је један мој познаник, видео ме самог, ушао унутра, поздравио ме, а затим је позвао једну девојку, своју рођаку, која је стајала пред вратима чекајући га, желећи да јој представи, по његовом суду, успешног човека, који је магистрирао, а он, ето, напустио је студије већ на другој години, мада је могао и раније јер је студирање сматрао, данас, за изгубљено време; његова рођака би требало да се угледа на мене, представио ју је као сјајног студента, колико сам разумео психологије; напокон су сели за мој сто а да је мој познаник са студија почео да се сећа детаља некаквих догађаја, када сам ја наводно приметио неку професорову грешку (што сигурно није било тачно, можда се радило о омашци), али сам га стрпљиво слушао све док један инострани брод није прошао поред нашег сплава, када су се само у висини виделе кабине путника, затим ликови неких махом старих туриста, онда је брод врло дуго клизио поред сплава, тако да сам скоро измерио целокупну његову дужину, да би мој познаник затим коментарисао како ти путници из белог света, који се називају туристима, ето, долазе код нас да би нешто видели, чудећи се шта би то имали да гледају у једној земљи чија је основна карактеристика очај, да ће тај брод бити укотвљен у луци када ће се свет пензионера размилети по Београду купујући, можда, сувенире или се распитујући о нашим и њиховим владарима, о њиховим сукобима, ратовима, или чешће заједничким сусретима, а пре свега браковима који су склапани између владара, како је он рекао, истока и запада, и на том броду, уз обилну храну, туристи коментаришу земље кроз које пролазе, чудећи се разликама, навикама, где брод пролази једном страном поред зидина и брда, а са друге стране пуца поглед на равницу; туристи могу једино да се чуде угашеним димњацима јер већина фабрика је престала са радом, сада ти руинирани димњаци подсећају на нека друга времена која радници називају бољим, а насеобине поред реке се такође празне, људи се пресељавају у главни град или одлазе у земље запада где би могли да се запосле, а остаци фабрика и гвозђурија могу се видети на обалама као гомила бетона, челика, траверзи, цигли, између којих расту боцке, папрат, врбе, а наша детињства промицала су у вери

да свет тежи напретку, да ће нам живот бити бољи, да ћемо уживати у уметности, која се сада назива тривијалношћу, и која се преселила у интиму; мој другар после попијене чашице ракије више није ни могао да стане у причу, поново се сетивши неког спадала са студија који је већ на другој години потпуно сазрео, променио се, почео на своје несташлуке да гледа са презиром озбиљног студента; ова девојка са треће, четврте године није успевала да каже ниједну реч. Када бих скренуо поглед са реке на њено лице приметио бих енергичност која се оцртавала на њему, нисам баш био сигуран како сам приметио да је девојка енергична особа, али сам тог тренутка био сигуран у своју дијагнозу, знајући да ме привлаче лица на којима приметим одлучност, али ништа нисам рекао гледајући само како девојка пије кафу, како повремено њено лице постаје детињасто, јер забога, присуствује разговору двојице озбиљних људи, њено је само да слуша о чему причају, па када ме израз њеног лика подсети на моје студенте, ја се осмехнем у себи да она још није довољно одрасла, да плени та наивност коју угледам у њеним очима; када се осмехне, пошто јој се њен рођак понекад обрати наводећи пример из њихове породице и тражећи да и она потврди његов став, о учешћу њиховог деде у ратовима који су познати у историји, мене изненади љупкошћу да бих прешао преко девојчаних ставова само мислећи се њеном близином, попут близине безазленог детета.

Таман сам помишљао како да решим дилему, и да ли да у својој студији цитирам колеге које су почеле да се баве политиком и сада се налазиле у министарству, тамо одлучују о средствима која ће доделити, субвенцијама за науку, и да ли ће и колико средстава добити мој пројекат, или да поступим другачије, да их уопште не помињем, јер у оба случаја нисам знао шта бих могао да урадим; ако цитирам њихове радове, биће удвориштво, ако их не цитирам биће љубомора; решавајући ту дилему, полазећи од тога да по својој савести колеге, научници, немају никакву везу са мојом студијом, те чак ни са мојом темом; морао бих да их углавим некако између редова, када сам срео ову девојку, сада већ свршеног психолога, која је у немогућности да се запосли уписала магистратуру; учинило ми се да смо се и прошли пут срели, у центру града, када је био такође прелеп дан, да смо заједно гледали бродове са Калемегдана, али она ме је подсетила да сам ипак заборавио, да се нисмо срели на бедемима него на обали Дунава, одакле смо гледали тврђаву, када је она била са својим рођаком, мојим некадашњим колегом, који је нажалост умро, сада већ има скоро две године, да је она очекивала да ћемо се срести на његовом погребу али је погрешила

јер ме нико није обавестио о смрти мог некадашњег друга, мада догађаји у прошлости имају призивок нечег угодног и придајемо им већи значај него што заслужују, вест нисам сазнао из новина, мада су рођење и смрт једине праве вести, па је зато била зачуђена. Међутим, претпоставила је да ја нисам човек који би пратио новинске информације, коментарисао журналистичку стварност, припадао сам другим људима, ипак сама вест о смрти мог некадашњег колеге, о коме сада нисам могао да извучем ниједан догађај из меморије и да га издвојим, мало ме је коснула, те сам предложио девојци да одемо у оближњу башту, попијемо пиће... али када сам очекивао да ће она почети да ми прича појединости о другаревим данима, после нашег сусрета, девојка је почела да прича о себи, о свом статусу, о својим некадашњим студијама, о очекивањима као студента, касније младе психологичарке, а понајвише о послу који није могла да нађе, те ми је управо показивала оглас за упражњено место психолога; невероватно, показало се да о пријему радника одлучује жена мог колеге са којим сам радио на неким пројектима, и у плану нам је било да после књиге коју сам сада желео да објавим буде заједничка књига. Девојка ме погледала раширених очију, љупко се осмехнула рекавши фразу како је свет мали, али била је стидљива, ништа није хтела да ми каже о ургенцији, касније сам претпостављао да сам јој вероватно рекао да бих могао да поразговарам са женом свог колеге да буде примљена на тај посао, што ми је тада и било нормално, можда чак и коректно, јер је била рођака мог покојног друга, сем ако не буде интервенције са неког вишег места, тако смо се договорили да обавим разговор чим будем могао, зато сам записао њено име, подвукао га, мислим да чак ни она није веровала у моје обећање, мада је мислила да је смрт неког кога смо познавали има нечег узалудног што делује на све нас који настављамо да ходамо овим светом, та смрт, чију близину осећамо, мислила је да ће утицати на мене да окренем број телефона своје познанице, али како сам ја био човек који уради све оно што је обећао, већ сам исте вечери, док сам се шетао железничком станицом, чекајући долазак воза из неког далеког града, када ми се чинило да се доласком воза приближава и тај град; воз га доноси са путницима, звуком и клопарањем точкова, и како никог није било на станици док сам корачао по колосецима, као да сам дете или се сећам детињства, позвао сам жену свог колеге, рекао јој име девојке, на шта се она осмехнула рекавши ми да нико до сада није звао (пошто људи мисле да је конкурс већ намештен и да нема шансе да се интервенцијом може неко запослити); она мисли да би требало да изабере неког млађег, видеће перформансе ове девојке, ништа неће имати против да је прими на шест месеци,

колико ће трајати боловање psihолога, а по свему судећи стара радница ће отићи у пензију, ако се укаже касније место ова девојка ће остати да ради; онда је разговор отишао другачијим смером, рекла ми је да по сваку цену не правим компромисе што се тиче моје књиге, па макар је и сам објављивао, и тражио спонзоре, што је само значило да ће студија припасти само мени, да неће медији обратити пажњу на њу... пошто је у овом друштву само политичарима и политикантима место у медијима.

Био сам већ заборавио на девојку, сусрет са њом, на разговор са колегином женом, и даље нисам могао да вежем ниједан детаљ за девојчиног рођака, док је једног дана случајно нисам срео на улици; тога дана био сам опуштен јер ми је у новинама био објављен један текст, *Умрежавање и воајерство, Филозофија и психологија*, када ми се учинило да су нам се срели погледи, али да ме је ова девојка избегавала, па сам је позвао по имену, на шта је она застала, насмејала се кривећи усне, неким вештачким осмехом као да је обавезна да се насмеје, поздравила се са мном, док смо наставили да корачамо заједно, она је и даље била у некаквом грчу, чак и док је причала, затим ми се захваљивала, схватио сам да је примљена на привремени рад, да бисмо сада поново могли да седнемо негде, наставимо разговор, мада ми се она извињавала да жури, да је страшно уморна, да није очекивала такав посао, са толико безнадежних случајева, на шта сам јој рекао да су ето њу чекали, да би она средила све те проблеме друштва, и ето нашли су је, могу да одахну. Она се поново насмејала, сада већ мало опуштеније, рекла је да ће частити, али се поново извињавала да нема довољно времена; у кафани сам узимао њен капут, окачио га на чивилук; мрштио се на тај мирис кафана који ме подсећа да се враћам на нека стара места која сам заборавио, да улазим у зграду у којој сам живео док су ми родитељи били живи, да из подрума зграде избија мемла за коју сам мислио да више не постоји, да је нестала са одласком мојих родитеља, рекао сам девојци да се нисам ни сетио да питам жену мог колеге како је прошао оглас, а ни она није нашла потребу да ми телефонира. Претпостављао сам да ова девојка мисли како ја знам шта се десило са огласом и да ми зато није ни јављала. Нисам јој чак ту непажњу узео за зло, мада када је разговор одмакао, и како ја нисам успео да пренесем своје одушевљење сусретом на девојку, поново сам је упитао шта је са њом. Тада ме је она упитала због чега сам јој помогао, из којих разлога, а да сам се ја такође замислио, постављајући себи исто питање. Па забога зашто сам јој помогао? Док сам тражио одговоре девојка ме је чак и безобразно гледала у очи. Почео сам да

помињем наш сусрет, њеног рођака... али да ли је све то био разлог што сам јој помогао или је у питању била нека моја особина за коју ни сам нисам имао одговор, зато сам слегао раменима не знајући шта да кажем, мислећи на подсвесно... на шта је она рекла да су њени родитељи нашли одговор. Ето ја сам јој помогао зато што сам њен љубавник. Девојка ми се препустила само зато да бих јој помогао да нађе запослење. Њени родитељи су наводили примере многих девојка које су тако преварене, па затим напуштене. Како она сада да разуври родитеље? Које разлоге да наведе?

„Идемо одмах да то рашчистимо”, рекао сам.

Скоро да сам се и подигао да одмах кренем када се девојка ућутала, покренула је главу и почела да плаче. Није могла да се смири, чак је ридала, а ја сам само немоћан стајао поред ње, покушао сам да је додирнем, помилујем, загрлим али она се још више љутила, одгуравала ме од себе, и њено јецање је трајало толико дуго да су људи почели да обраћају пажњу на нас, чак је и конобар пришао, очима ми је показивао шта би могао да учини, а за другим столовима су се згражавали гости питајући се шта је овај маторац могао да учини овој девојчици, када тако безнадежно плаче. Претпостављао сам да би неко од њих могао да позове и полицију, али на срећу девојка се смирила, рекла је да јој ништа није, почела је да брише сузе, и када сам јој споменуо њеног рођака, тада је тек почела да прича, да ме моли да јој рођака не спомињем, јер управо на помену рођака њеним родитељима било је све јасно. Рођак је у фамилији важио за неуспешног човека који је напустио студирање, затим се женио неколико пута, од две жене има деце, затим се изгледа, при крају живота бавио шверцом и криминалом. Све његове особине, као и посао којим се бавио, спадали су у оно што су њени родитељи презирали; посумњао сам да је она била јако блиска са својим рођаком кога је највише волела у животу, са којим је проводила много времена, често је ишла са њим и његовом породицом на путовања, обишли су Италију, Турску, она се старала о његовој деци, затим је дошло до инцеста, и рођак је због тога напустио своју жену, али је под притиском породице инцест заташкан, девојка је успела да га преболи, говорећи да је инцест ујдурма болесних рођака, да је она нормално била са својим рођаком који јој одговара по својим особинама; жена га је напустила, он није могао све то да издржи и убио се, ипак ми се поново захвалила, и када смо напустили кафану још једном је рекла да не зна како ће решити новонасталу ситуацију... само ме је молила да се ја не мешам у њен живот, у њене односе са родитељима, породицом,

да никоме не говорим о нашем разговору, а посебно њеној директорици јер се плаши да та жена, ни крива ни дужна, не дође на ред, да мора да одговара на питања на која не постоји одговор, као што ни ја нисам успео да дам одговор, чак ни девојка сама. Онда се поново заплакала говорећи да је родитељима дала до знања да је ипак нешто било међу нама, на шта сам се ја забезекнуо, ухватио је за рамена, питао шта јој је било да каже нешто што се није десило, што су они само у својој заслепљености претпостављали, слушајући разне извештаје, читајући у новинама о догађајима који могу бити чак и измишљени само да би скренули пажњу, повећали тираж новина. Тек сам изгледа сада могао нормално да разговарам са њом, схватајући да сам постао предмет над којим се врши радња, да су такве случајности невероватне, међутим, уместо да побесним, успео сам у себи да сузбијем љутњу, сажалио сам се на девојку схватајући каквом је притиску била изложена. Касније сам схватио да сам био ошамућен, да сам је зато загрлио а да се она није одупирла увидевши да сам прихватио улогу коју ми је она наменила.

„Јадна девојко, моја психологичарко, чије ћеш ти ране да видаш.”

Насмејала се говорећи да је најбоље да јој више ништа не помажем. И даље није знала како да реши новонасталу ситуацију, а ја сам се шалио да би ипак најбоље било (не знам само да ли нам приличи), да будемо љубавници, да би тада ситуација била нормална, људска, прилагођена садашњим условима, или свим условима овога света.

Растали смо се уз загрљај, можда је требало да је пољубим, али није био мој обичај да се цмачем са женама на улици, зато сам јој само махнуо, рекао јој да ме позове када је слободна, па ћемо наћи време да се сретнемо, а ја ћу дотле ваљда да нађем разлог зашто сам јој помогао. Нека бар буде храбрија од својих пацијентата, којима мора да даје савете, било је последње што сам рекао, силазећи низ брдо. Постао сам узнемирен, немоћан, чуо сам своје срце како куца, тако да сам хтео поново да седнем негде, овога пута попијем неко жестоко пиће које би ме мало смирило, питајући се каквом је притиску била изложена ова девојка када је морала да говори оно што су њени родитељи претпостављали. За тренутак сам посумњао да све оно што ми је испричала није некаква њена игра, али поново нисам могао да дам одговор. Најгоре би било да сада позовем жену свог колеге, да је питам за утисак о новој радници, не помињући нове околности, али сам се уплашио да ми и она не постави слично питање. Зар се није насмејала када

сам изговорио име девојке приликом предлога да она буде нова радница у њеном колективу? Све се компликује зато што људи имају унапред изграђене ставове, и те предрасуде немогуће им је избити из главе, а да сада не знам како да се понашам. У првом бистроу сам попио кафу и ракију, онда сам почео да се понашам другачије као да сам упао у постављену клопку, те сам мислио да су родитељи пратили девојку, да су можда видели наш сусрет; седење у кафани, посебно њено ридање које је било знак да постоје неки нови наши односи или да су се ствари искомпликовале, сада би могли и да ме прате, зато сам се полако извукао из кафане, променио правац кретања, сишао ка мосту, затим ушао у аутобус гледајући да ме случајно не прати неко од путника; све до своје мансарде, био сам узнемирен, можда и унезверен када сам коначно окренуо кључ, али и тада сам пратио шумове који су ми се чинили много јачи него уобичајено, па сам лежећи непрестано очекивао да ће неко ударати у моја врата, напосред сам чуо мекан одјек корака, како се неко пење степенишем, али ехо одзвањања убрзо је нестао, помислио сам да уображавам туђе кретање, зато сам легао да спавам.

(Из књиге Пет будућих романа)